

תרומה

און דעריבער דארף רש"י מפרש זיין אז "לי" מיינט "לשמי".

עס איז אבער שווער אזוי צו איינ- לערנען, וואָרעם [נוסף אויף דעם וואָס דעמאלט איז נישט פאַרשטאַנדיק פאַר- וואָס רש"י איז מעתיק פון פסוק אויך די ווערטער "ויקחו" און "תרומה", ווי- באַלד די שווערקיט און דער ביאור פון רש"י איז נאָר אין וואָרט "לי"⁸]

מען געפינט אַזעלכע לשונות, מיטן זעלבן מכוון (בשייכות צו דעם אויבערשטן) אין פריערדיקע פסוקים "עשר אעשרנו לך"⁹, "קדש לי כל בכור"¹⁰ וכיו"ב, און רש"י באַוואַרנט דאָרט נישט¹¹ אַז דאָס מיינט נישט, כפשוטו, "צו" אָדער "צוליב" דעם אויבערשטן.

פון דעם איז מוכח אַז נישט דאָס איז ביי רש"י שווער אין פשט"מ און ער דארף נישט שולל זיין דעם פירוש הנ"ל. און דאָס איז פאַרשטאַנדיק בפשטות, ווייל ווען מ'איז (מעשר) מקדיש אַ זאך פאַר דעם אויבערשטן מיינט עס נישט אַז דער אויבערשטער דארף צו דעם ח"ו אַנ- קומען וכיו"ב.

א. אין התחלת הסדרה איז רש"י מעתיק פון פסוק די ווערטער "ויקחו לי תרומה" און איז מפרש "לי לשמי".

וואָס איז דאָ שווער אין די ווערטער, וואָס רש"י דארף בכלל מפרש זיין? — זאָגן מפרשים¹:

דער פשוט'ער טייטש פון "ויקחו לי" איז "צו מיר" — ד.ה. צו געבן דאָס דעם אויבערשטן, און דאָס קען מען דאָך נישט זאָגן כלפי דעם אויבערשטן, וואָרעם: (א) ווי איז שייך זאָגן אַז מ'גיט אים עפעס אָדער אַז ער דארף צו דעם אַנקומען² — ס'איז דאָך "לה' הארץ ומלוואה"³, אַלץ באַלאַנגט דאָך צו אים און "אם ארעב לא אמר לך"⁴, (ב) דער וואָרט "לי" ווייזט אַז די שייכות פון דער זאך "צו מיר" איז דורך (קחצה) לקרב — און דאָס פאַסט בלויז בנוגע צו אַ דבר גשמי, משא"כ באַ דעם אויבערשטן, וואָס "אינו גוף כו' ואין לו שום דמות וצורה כו"⁵.

(1) ראה רא"ם, ספר זכרון, פי' מהרי"ק, גו"א, באר מים חיים, דבק טוב. ועוד.

(2) שני הענינים שבפנים, שאין שייך שיתנו לו, ושאינו צריך לשום דבר — הם לכאורה ב' ענינים שתלויים בפי' "ויקחו לי", אם מפני שהנתינה היא לו (אליו) או מפני שהנתינה היא לצרכו כביכול; ועי' הובא ב' הפסוקים דלקמן לענין הא' לה' הארץ ומלוואה ולענין הב' אם ארעב גר.

ובמפרשים הנ"ל מדגישים בעיקר ענין ופי' הב' (ספר זכרון, באר מים חיים, פי' מהרי"ק. ועדין בדקדוקי רש"י כאן). ובלבוש האורה ושפי' הוא בענין הא' דהכל שלו.

וילע' ברא"ם, לא כסתם לי שבמקרא המורה להבאת דבר אל העצם ומביא פסוק הב' (אם ארעב גר). ובגו"א הביא ב' הפסוקים.

(3) תהלים כד, א.

(4) תהלים ג, יב.

(5) דקדוקי רש"י (באר רחובות) כאן.

(6) כי אין לומר שזהו בכדי לציון התחלת הסדרה — כי כמדובר כמ"פ אין דרכו של רש"י בכך (ראה לקו"ש חייב ע' 78 הערה 2).

(7) ובדפוס א' דרש"י, וא' מכת"י רש"י — לא העתיק תיבת תרומה בהד"ה.

(8) וכמודגש גם בזה שמעתיק בפירושו (עוה"פ) "לי לשמי". ולהעיר שבדפוס א' ובאחדים מכת"י רש"י לא העתיק תיבת "לי עוה"פ בפירושו. אבל בדפוס שני וברוב הדפוסים וכת"י הוא ככפונ"ם.

(9) ויצא כח, כב.

(10) בא יג, ב.

(11) כמו שהקשה במשכיל לדוד עה"פ.

מיינט: זיי זאלן מקדיש זיין (צו מיר¹⁵).

ג. אנדערע מפרשים¹⁶ לערנען אז רש"י איז דא שווער דער לשון „ויקחו לי“: עס האט געדארפט שטיין „ויתנו לי“¹⁷, און אויף דעם זאגט רש"י „לי לשמי“, און ער מיינט דערמיט צו מרמז זיין אז דורך תרומה נעמט מען דעם אויבערשטן, ע"ד ווי מאמר המדרש¹⁸, אז כאטש לה' הארץ ומלואה, וויל ער משכין זיין שכינתו צווישן אידן, אותי אתם לוקחים¹⁹. אבער מקען דאך ניט זאגן אז מ'נעמט דעם אויבערשטן אליין, ווארום „השמים ושמי השמים לא יכלכלוך גו“²⁰, דעריבער זאגט רש"י „לי לשמי“, אז שמו ית' איז חל עליהם דורך דער תרומה ובנין הבית (ע"ד „ושמו את שמי על בני ישראל“²¹).

אבער ווי גערעדט שוין פיל מאל איז רש"י פירוש וביאור געשריבן אין א קלארן סגנון ביז אז אויך א בן חמש (למקרא) זאל עס קענען פארשטיין (פון זיינע ווערטער גופא, און ניט דארפן אריינקוקן אין מפרשי רש"י). אויב רש"י וואלט געמיינט דעם תוכן הנ"ל, וואלט ער עס מפרש געווען ברור און ניט דורך א רמז מיט'ן ווארט „לשמי“²².

ב. לכאורה קען מען זאגן אז „ויקחו לי“ איז ניט גלייך צום לשון „עשר אעשרנו לך“, „קדש לי“ וכיו"ב, ווארום אין „ויקחו לי“ שטייט ניט אז מ'זאל דאס מקדיש זיין צום אויבערשטן וכיו"ב, נאר — „נעמען“; און דאס פאסט ניט¹² מצד די טעמים הנ"ל¹³. דעריבער מוז רש"י זאגן „לי לשמי“. און דערמיט ווערט אויך פארשטאנדיק פארוואס רש"י איז מעתיק אויך דעם ווארט „ויקחו“¹⁴.

אבער לפ"י וואלט געווען גלאטער ווען רש"י איז מפרש אז „ויקחו לי“

(12) ואין להקשות מהלשון „קחה לי“ (לך טו, ט) שלא ביארו רש"י איך יתכן לגבי הקביה — כי יל, שבובן הוא מפרשי שם „ג' עגלים רמז לג' פרים פר יזהב" כו", וכן בפרשי לפני, בזכות הקרבנות כו", שמוזה מובן שגם „קחה לי“ הוא כענין של קרבן. וראה ת"א שם „קרבן קדמי“, ולא כמו שתרגם בכ"מ „כב"י וכיו"ב. ובחיב"ע שם. סב לי תקרובתין וקרבן קדמי. ועד"ז בפסוק יוד שם. וראה פרשי שם יוד: ואין המקרא יוצא מידי פשוט לפי שהי' כו'.

— ובהפסוקים דפ' במדבר (ג, י"ג. מא. מה) שנאמר לשון לקחה לי על הלויים, כבר מובן ענינו שהרי נאמר שזה תחת כל בכור ש. הקדשתי לי. וראה פרשי בפסוקים הנ"ל. וראה הערה הבאה.

(13) משא"כ לשון „לי הוא“ — בא שם — פרשי „לעצמי קנתיים“. ועד"ז במשפטים (כב, ל) „תהיו לי ופרשי „הרי אתם שלי“ — אין רש"י צריך לבאר, כי לא נאמר ענין של קחה וכיו"ב. (14) להעיר מהגירסא בדפוס א' וכת"י רש"י (הגיל הערה ז), ובעוד כת"י (ה"א קלא. ה"א קנע) מעתיק רש"י בהד"ה „ויקחו לי תרומה“, ומפרש „ויקחו לי לשמי“.

(*) שהוא לה' כמפורש כבר בתורה 971' — מתחיל מקרבן קין כו' „מנחה לה“ (בראשית ד, ג), ועוד.

(**) בפרשתנו ב.תקחו את תרומתי — תסבון, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם — תסבון. משא"כ בפעם הא' „ויקחו לי תרומה“ תרגם „ויפרשו קדמי“ (וראה הערה ז). אבל בחיב"ע תרגם בכולם „תסבון“, „תסבון“, „תסבון“.

(15) ראה לעיל הערה 12.

(16) משכיל לדוד בפרשי. וראה בפי מהר"ק.

(17) ראה גם לבוש האורה, באר מים חיים בפרשי (אלא שלפירושם קאי על ההפרשה לשמי (וראה לקמן הערה 23)).

(18) יליש עה"פ (רמז שג) ממדרש אבכיר.

(19) וראה שמור פליג, א. שם, ו.

(20) מלכים א ה, כז.

(21) נשא ו, כז.

(22) להעיר שבדפוס ב' דרשי (ועד"ז באחדים מכת"י רש"י) בסיום פרשי ד"ה תרומה איתא: ומדרש אגדה ויקחו תרומה אין כתיב כאן אלא ויקחו לי כביכול אותי אתם לוקחים שאדור ביניכם.

ד.ה. אז עס ווערט הקדש, און דאס איז רש"י שולל מיטן מעתיק זיין „ויקחו לי תרומה“.

„ויקחו“ כפשוטו מיינט, אז א זאך ווערט גענומען פון איין ארט אין א צווייטן ארט אדער פון איין רשות אין א צווייטן רשות²⁴.

„תרומה“ קען מען טייטשן, ע"פ פשוטו של מקרא, אויף צוויי אופנים²⁵:

(א) ווי רש"י טייטשט „הפרשה“. עס ווערט אפגעשיידט פון דעם רשות התורם, פון דעם אידן'ס בעל הבת'שקייט, און דורך דער הפרשה (פאר הקדש) באקומט עס א שייכות²⁶ צו הקדש.

(ב) הרמה והגבהה. וואס בעת אזא לשון ווערט גענוצט ניט בשייכות צו א גשמיות'דיקער הרמה, נאר אין מושג פון בעלות וכי"ב, הייסט עס אז די זאך איז געקומען אין א העכערן רשות ובעלות (וע"ד פרש"י²⁷ אויף „ויקם שדה עפרון“ — „תקומה היתה לו שיצא מיד הדייט ליד מלך“). און בנדו"ד: די זאך איז פריער געווען אין דער בעלות פון א אידן און איז איצט געקומען אין דער בעלות פון הקדש.

ד. ווי דערמאנט פריער, איז רש"י דא מעתיק פון פסוק אויך דעם ווארט „תרומה“. און דערפון איז מוכח אז דער הכרח לפירושו „לי לשמי“ איז ניט פון די ווערטער „ויקחו לי“ אליין נאר אויך פון דעם ווארט „תרומה“. ובהקדים, אז בשעת רש"י'ס הכרח אויף א פירוש איז פון זיין פירוש אויף א שפעטערדיקן ווארט אין פסוק, איז ער דאן פריער מפרש דעם שפעטערדיקן ווארט פאר זיין פירוש אויפן פריערדיקן ווארט (ווי-באלד אז זיין פירוש המאוחר איז דער יסוד צום פירוש המוקדם).

ולפ"ז: וויבאלד אז דער הכרח אויף „לי לשמי“ איז (אויך) פון דעם ווארט „תרומה“, און רש"י איז מפרש „תרומה“ נאך זיין פירוש אויפן ווארט „לי“²⁸, איז דערפון משמע אז דער הכרח אויף „לי לשמי“ פון דעם ווארט תרומה איז ניט פארבונדן מיט רש"י'ס פירוש אויף אט דעם ווארט; ד.ה. ווי מ'זאל נאר טייטשן דעם ווארט תרומה (אפילו ניט ווי פירוש רש"י — „הפרשה“) וועט עס מכריח זיין אז „לי“ מיינט „לשמי“.

ה. דער ביאור אין דעם:

בפשטות לערנט מען „ויקחו לי“, מ'זאל דאס מקדיש זיין צום אויבערשטן,

24 בריש מס' יידושין „גמר קיחה קיחה משדה עפרון כ" וקיחה אקרי קנין“ — אבל לא הובא בפרש"י עה"ת.

25 אף שעי' לא למד ה"ב חמש למקרא תיבת „תרומה“ בתומש — ה"י הובא בפרש"י משפטים כ"ב, כ"ה ובכלל ה"ר"י תיבת רגילה בלשון הקודש.

26 ויתירה מזו (עי' ההלכה ע"כ) שעי' ההפרשה עצמה נעשה הקדש, וכל היכא דאית' ב"י גזא דרחמנא איתא' (ר"ה ו, א. חולין ק"ט, א). ועד שלדעת ר"ל קדשי „בדק הבית גמרן בהפרשתו ואי משום דלא הביאו ליד גזבר הכל גזברין הן דלה' הארץ“ (פרש"י חולין שם ד"ה דמחטר הקרבנה).

27 ח"י שרה כג. יז.

28 לכאורה י"ל דהפירוש ברש"י „תרומה, הפרשה יפרישו לי כ"י“ הוא המשך באותו הדין „ויקחו לי תרומה“. ולכן בתחילה מפרש תיבת „לי לשמי“, ואח"כ מפרש „תרומה“ — הפרשה. ולאח"כ ממשיך פ"י הענין „יפרישו לי כ"י“ — ע"ד מ"ש בלבוש האורה כאן עה"פ „והי' מה היא הלקחה שנופל עליו לשון לי הוא הפרשה ר"ל בעת שלוקח ומפריש מכיסו מממונו נדבה תהי' אותו הלקחה וההפרשה מכיסו לשמי כ"י“.

אבל לפי' הוצרך רש"י לומר „יפרישו לשמי“, ומהו שכתב רש"י „יפרישו לי כ"י“ מוכח קצת, שהוא פ"י בפ"ע בתיבת תרומה, ופי' „לי“ — לשמי' בהפסוק הוא ענין בפ"ע, כדלקמן.

הייסט, אז נוסף אויף דער נתינה צו הקדש, זאל זיין נאך אן ענין: כוונה לשמה (ע"ד די כוונה לשמה ביי גט, ס"ת וכו') — אז ביים געבן צו הקדש זאל מען מכוון זיין אז מ'זיט עס „לשמי“.

ו. עפ"ז יש לומר — אין די „ענינים מופלאים“ ע"ד ההלכה שברש"י — אז אין דעם ענין הנ"ל (אז ביי די תרומות הנ"ל איז דא א דין פון כוונה „לשמי“) גייט רש"י לשיטתו בפירושו על הש"ס:

עס שטייט אין משנה³¹, „אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה“. איז דא אין דעם א פלוגתא פון רמב"ם מיטן ראב"ד³²: דער רמב"ם לערנט אז דער דין איז אויך בנוגע צו בדק הבית גופא — „אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח“³³, וכן כל כיוצא בזה; דער ראב"ד אבער קרייגט אויפן רמב"ם און האלט — „אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח“, און ער איז מבאר אז דער דין אין משנה איז נאך ביי קדשי מזבח, אז „קדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנים ואין ממעטים באכילת קדשים, אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה“.

עפ"ז איז מובן, אז מ'קען ניט לערנען אז מיט דעם ווארט (ויקחו) לי מיינט די תורה דאס אוועקגעבן צו הקדש, ווארום די שייכות צו הקדש שטייט שוין אין די ווערטער „ויקחו“, „תרומה“ וואס מיינען אז דאס באלאנגט איצט צו הקדש (— תרומה) ס'געפינט זיך אין רשות פון הקדש (— ויקחו)³⁴.

[דער חילוק אין דעם בהתאם צו די צוויי פירושים אין תרומה איז נאך: אויב „תרומה“ איז מלשון הרמה והגבהה — דאן שטייט דער ענין אז דאס ווערט אין דער בעלות פון הקדש נאך אין דעם ווארט „תרומה“ און „ויקחו“ וועט מיינען נאך דעם ענין פון שינוי רשות, אז דאס געפינט זיך אין רשות פון הקדש; און אויב דער פירוש „תרומה“ איז מלשון הפרשה, דעמאלט דארף מען זאגן³⁵ אז „ויקחו“ מיינט ניט נאך דעם שינוי רשות, נאך — דורך דעם ווערט אויך די שלימות הבעלות פון הקדש].

און דעריבער זאגט רש"י אז „לי“ דא מיינט ניט אז עס ווערט דעם אויבערשטנס, הקדש (ע"ד ווי „קדש לי“ וכו"ב), נאך ס'איז א נייער באזונדער ענין³⁶ — אז עס דארף זיין „לשמי“. דאס

(31) תמורה לב, א.

(32) הל' תמורה פ"ד ה"א.

(33) בגדר קדושת היכל י"ל שלהרמב"ם נכללה גם מחיצת העזרה — ראה רמב"ם הל' בית הבחירה (פ"א ה"ה): „ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר וכל המקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה“.

דלכאורה מחיצה זו היא בשביל העזרה (מקום שבו עומד המזבח) ולמה קורא „מחיצה אחרת סביב להיכל“ כו', ובפרט שהוא מיותר לכאורה? וי"ל דדינא קמ"ל בזה דמחיצה זו היא בשביל ההיכל וא"כ קדושת היכל לה. ואם הקדשי לבדק היכל נכלל בזה גם מחיצה זו, ועפ"ז גם ע"ז הדין דלא ישנה לבדק המזבח (וראה כ"ס"מ הל' תמורה שם).

(28) ולהעיר מרע"ב וצדה לדרך כאן דקושיית רש"י דמלת לי היא מיותרת, אלא שהרע"ב מפרש (וראה צדה לדרך), להשמיענו שתהא התרומה לי כלומר מקדשת לשמי, היינו שיהי' בשביל הקדש ולא הפרשה סתם, ועד"ז בלבוש האורה. ועוד. משא"כ להמבואר לקמן בפנים.

(29) אבל לא להל"ל הערה 26.

(30) בפי' מהרש"ל (הובא בצדה לדרך כאן): „שקשה לרש"י שאין הלשון ויקחו נופל על לשון דבר אל בני ישראל אלא הו"ל קחו לכן פירש ויקחו לי לשמי כלומר לא על עצם הקיחה הוא רק שיהי' הקיחה לשמי“. אבל לפי: (א) לא הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבת „תרומה“ (ב) הו"ל לפרש בפירושו „ויקחו לי לשמי“, וכנהגירסא בהערה 14.

(ניט קיין „לשמי“ פרטי פון היכל, נאָר)
א כוונה כללית „לשמי“ פון בדק הבית.

ז. אויף דעם דין הנ"ל — אז מען
דאַרף מכוון זיין ביי דער נתינה „לשמי“
— קען מען אָבער פרעגן:

צווישן די תרומות וועגן וועלכע עס
רעדט זיך אין דעם פסוק איז דאָך אויך
תרומת המזבח לקנות מהן קרבנות צבור
(ווי רש"י זאָגט אויפן פסוק — „אמרו
רבותינו ג' תרומות אמורות כאן“); ולכ-
אורה: בנוגע צו תרומת המזבח איז דער
דין³⁸ אז מ'נעמט עס בעל כרחו און
ממשכנין על השקלים, היינט ווי זאָגט
מען אויף דעם אז עס דאַרף זיין „לשמי“
— א נתינה בע"כ איז דאָך ניט מיט זיין
כוונה בכלל, ופשיטא — ניט מיט דער
כוונה „לשמי“³⁹?

אויך: עס בלייבט נאָך שווער די
קושיית המפרשים הנ"ל — פאָרוואָס
שטייט דא „ויקחו ל"י און ניט „ויתנו
ל"י“?

יש לומר, אז די קשיות ווערן פאָר-
ענטפערט חדא בחבירתא: דער דין פון
„לשמי“ (בנוגע צו תרומת המזבח עכ"פ)
איז ניט אין דער נתינה — אז דער איד

רש"י בפירושו על הש"ס איז מפרש די
משנה הנ"ל: „(דקדשי בדק הבית
שהקדישם למזבח לא עשה כלום)
ובקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה
לשלמים ומשלמים לעולה“ — אָבער ניט
אין קדושת בדק הבית גופא (כשיטת
הראב"ד).

יש לומר אז דאָס איז אויך פאָרבונדן
מיטן דין הנ"ל³⁴ אז די נתינה³⁵ דאַרף
זיין „לשמי“³⁶; וויבאלד ער איז מכוון אז
ער גיט עס „לשמי“ — פאָרן אויבערשטן
— איז דאָ ניט (אזוי) נוגע דער ענין
פרטי אויף וועלכן ער האָט דאָס מקדיש
געווען, אָבי עס איז „לשמי“ עס „קומט
אָן“ צום אויבערשטן. און דערפאָר, אויב
ער איז דאָס מקדיש פאָר בדק ההיכל,
מעג מען דאָס משנה זיין צו בדק המזבח
וכו"ב, ווייל די כוונה „לשמי“³⁷ איז דאָס

34) תרומת המשכן (המדובר בפרשתנו) הוא
של בדק הבית (ראה מגילה כט, ב).

ואף שבפרשתנו מדובר בתרומת המשכן (בדק
הבית) סתמית, משא"כ ברמב"ם שם שאיירי בהקדיש
(בפירוש) לבדק ההיכל כו' — מ"מ י"ל דגם כזה
מחייב לדעת רש"י הכוונה דלשמי" כבפנים.

35) ראה לקמן סעיף ז'.

36) ואף שפירש"י להלן (ד"ה תקחו): ג' תרומות
אמורות כאן א' תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם
האדנים כו' ואחת תרומת המזבח כו' ואחת תרומת
המשכן (ואי"כ „ויקחו ל"י נאמר רק בתרומה הא' —
תרומת האדנים) —

הרי (אף את"ל דרש"י חשבון כפי הסדר שהם
כתובים בתורה (כבירוש' שקלים פ"א ה"א) „ויקחו
לי תרומה“ קאי על תרומת האדנים (ראה משכיל
לדוד) —) דוחק לומר שהדין דלשמי" הוא רק
בתרומת האדנים. ועוד ועיקר: הרי כתב רש"י ע"ז
(דג' תרומות אמורות כאן) „אמרו רבותינו“, אבל
בפשוטו, הפרשה כאן מדבר ע"ד תרומת המשכן
וע"ז קאי גם „ויקחו לי תרומה“. וראה מפרשי רש"י
פסוק ג'.

37) בנוגע להשינוי מתרומה א' לב' (כגון:
מתרומת המשכן (בדק הבית) (לשקלים עביר)
קרבנות צבור) — יל"ע בדעת רש"י בפשט"מ אם גם

כזה מהני הדין דלשמי" שאפשר לשנות או לא.
ע"ד ההלכה — ראה: רמב"ם וראב"ד הל' שקלים
פ"ד ה"י (וצפ"ע שם וה"ח). ספ"ב מהל' ערכין
ובמפרשי הרמב"ם שם. צפ"ע שם. מפרשי
הירושלמי ספ"ה דשקלים. ועוד. ולהעיר מפרשי
ריש פרשתנו (פסוק ג' בסופו): ושאר הכסף הבא שם
בנדבה עשאהו לכלי שרת. וראה כתובות ק"ו, ב
ובתורה וכו' שם. נ"כ הרמב"ם הל' שקלים שם ה"ב.
ואכ"מ.

38) שקלים פ"א מ"ג. מ"ה. אבל לא הובא
בפרש"י כאן או בפ' חשא.

39) בפשטות הכתובים אינה קשיא כי הג'
תרומות רק נרמזו בהג' לשונות ותרומה. אבל
בפשטות מדבר בהתרומה למלאכת המשכן (כניל
הערה 36) שבאה בנדיבות לבו של כ"א.

זי זאל זיין „לשמי“, פאר דעם אויבערשטנס וועגן.

דאס איז אבער נישט גלאטטיק: לפי איז דער ענין פון „לשמי“ נישט נוגע צו (דער לקיחה פון) דער תרומה, נאר צו די גזברין, אז ביי זיי דארף עס זיין „לש“: פון פשטות הלשון והענין איז אבער משמע אז ס'איז נוגע אין (דער לקיחה פון) דער תרומה אז זי זאל זיין „לי — לשמי“.

ט. איז דער ביאור אין דעם:

די נתינת התרומה איז געווען פאר דעם משכן און די קרבנות, אויף מאכן אין דעם משכן א דירה לו ית' ועל ידו — בכל העולם כולו.

אין דער עשי' פון א דירה, זי זאל זיין ראוי פאר א דירת מלך, דארפן זיין צוויי ענינים „צריכים לפנות ההיכל מכל לכולך . . ואח"כ לסדר שם כלים נאים“⁴². וואס אין עבודת ה' זיינען דאס די צוויי ענינים פון סור מרע ועשה טוב. דער חילוק צווישן זיי איז: די עבודה פון סור מרע איז (נאר) א הכנה והקדמה צו עשיית הדירה; די עשיית הדירה בפועל — די המשכת אלקות אין דברים גשמיים זיי זאלן ווערן א דירה פאר דעם אויבערשטן — דאס איז דורך „ועשה טוב“⁴².

און דעריבער איז דא א חילוק צווישן דעם אופן העבודה פון סור מרע ועשה טוב, כמבואר אין חסידות⁴³: אין דער עבודה פון סור מרע איז נוגע בעיקר דער בפועל, ס'איז נישט אזוי נוגע אין וואס פאר אן אופן ער פועל'ט בא זיך

דארף עס געבן „לשמי“ — נאר אין דעם „ויקחו“, אין דער „לקיחה“ פון די גזברי ההקדש, אז זיי דארפן עס נעמען פון די אידן „לשמי“⁴⁰.

[וואס דאס זיינען די צוויי לשונות, „דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש גר“: „דבר אל בני ישראל“ גייט אויף די וואס האבן גענומען די תרומות — די גזברין, און „כל איש גר“ אויף אלע אידן וואס גיבן כו'].

און דערפאר איז נישט קיין סתירה ווען די נתינה פון דעם אידן איז בע"כ — ווייל דער „ויקחו“ די לקיחה פון די גזברין, איז „לשמי“.

ח. מען דארף נאך אבער פארשטיין בפנימיות הענינים:

וויבאלד אז די תרומה (מחצית השקל) קען זיין אויך בע"כ פון דעם נותן, הייסט עס דאך, אז ביי דער תרומה זיינען נישט נוגע קיין כוונות (נישט ווי ביי דער תרומה למלאכת המשכן וואס ווערט געגעבן כנדיבות הלב), ס'איז בלויז נוגע אז ס'זאל אנקומען צו הקדש, היינט פארוואס דארף מען דערביי דעם „לשמי“ פון די גזברים וואס נעמען די תרומות?

בפשטות י"ל, אז דאס איז ע"ד מאמר רז"ל⁴¹ אז „פרנס אל יטיל אימה על הצבור שלא לשם שמים“, וויבאלד אז זייער ארבעט איז נעמען ביי די אידן די תרומות (אפילו) בע"כ, איז דערביי במיוחד וויכטיק אז עס זאל זיך ביי זיי נישט אריינמישן קיין שום פני', דארף מען דעריבער באווארענען זייער לקיחה אז

42) לקוטי בלק ע, ג. וראה שם שלח לו, ד. ובכ"מ.

43) ד"ה ויחלום תש"ח פיג ואילך.

40) ראה אברכנאל, ספורנו עה"פ. וראה העמק שאלה לשאלות ריש פרשתנו.

41) ר"ה יו, א. ספר חסידים ס"י קמה.

און עפ"ז איז מובן, אז כאטש ממשכנין על השקלים, די נתניה איז בע"כ של הנותן — ווייל אין דעם ענין פון סור מרע מוז ניט זיין קיין כוונה (לשמי), עס איז בעיקר נוגע דער בפועל, צונעמען פון ממשלת קליפת נוגה — איז אבער די לקיחה, שע"י הגזבר, וואס דורכדעם גייט דאס אריין אין רשות הקדש, דארף זיין „לשמי“.

יא. די צוויי ענינים זיינען מבואר אין די צוויי טייטשן אין ווארט „תרומה“ (כנ"ל) — הפרשה און הרמה והגבהה:

הפרשה, וואס מיינט כפשוטו אז עס ווערט אפגעטיילט פון אן אנדער חלק מיט וואס דאס איז געווען מעורב⁴⁸, ווייזט אויף דער פרישה פון עניני חול. און אזוי איז עס אויך בשייכות להאדם, אז דאס ווערט מופרש פון זיין רשות; און דער פירוש פון הרמה והגבהה מיינט כנ"ל, אז דאס ווערט אויפגע-הויבן, גייט אריין אין רשות הקדש.

און דאס איז רש"י מרמז מיטן שרייבן „לי לשמי“ נאכן מעתיק זיין „ויקח לי תרומה“, פאר זיין פירוש „תרומה הפרשה“ (ומובן, אז פאר זיין פירוש „תרומה הפרשה“ טייטשט מען תרומה כפשוטה ממש — לשון הרמה) — ווייל דער ענין פון „לשמי“ איז וויכטיק (בעיקר⁴⁹) אין דעם ענין ההרמה, אין דער כניסה לרשות הקדש, און ניט אזוי אין דעם ענין פון הפרשה פון רשות הדיוט.

יב. די הוראה דערפון אין עבודת ה': בשעת א איד גייט באוויקן א צווייטן

ניט צו עובר זיין אויפן רצון העליון, אפילו אויב ער טוט עס לגרמי ומיראת העונש וכי"ב; משא"כ בא ועשה טוב איז וויכטיק אז דאס זאל זיין לשמה, ער זאל עס טאן מיט דער שלימות/דיקער כוונה פאר דעם אויבערשטן, ניט צוליב זיך, וויבאלד אז דורך דעם איז ער ממשיך אלקות למטה, ער מאכט א דירה לו ית' בתחתונים, דארף די מעשה זיין ווי עס דארף זיין עס זאל אין דעם שורה זיין אלקות (ובמילא טאר זיך אין דעם ניט אריינמישן קיין פני' ח"ו).

און דעריבער זאגט מען⁴⁴, „לעולם יעסוק אדם בתומ"צ אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה“, אז דער טעם וואס עס דארף זיין דער עסק אפילו שלא לשמה, איז ניט ווייל אויך די עבודה איז מספיק (דהמעשה הוא העיקר⁴⁵), נאר ווייל ער וועט עי"ז סו"ס קומען צום מכוון ותכלית, עבודה לשמה, וואס דעמאלט ווערט די שלימות הדירה בתחתונים⁴⁶.

יוד. כשם ווי דאס איז אין עבודת האדם, עד"ז איז דאס אויך אין עניני הבריאה וואס פון זיי מאכט מען דעם משכן לו ית', אז אין דערויף זיינען דא די ביידע ענינים:

א) דער סור, דאס ארויסגיין פון רשות פון „וועלט“ וואס געפינט זיך תחת ממשלת קליפת נוגה⁴⁷ — בדוגמת ענין סור מרע, ב) דאס אריינגיין אין רשותו של הקב"ה, עס ווערט הקדש, ועי"ז א מקום משכן פאר דעם אויבערשטן — דוגמת ענין ועשה טוב.

(44) פסחים נ, ב. ושי"נ. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

(45) אבות פ"א מ"ז.

(46) ראה גם לקושי ח"ה ע' 245 הערה 37.

(47) תניא פ"ז.

(48) ראה לקושי ח"ט ע' 168.

(49) אבל טובה גם בהפרשה (שנעשית ע"י הגיבורין בלקיחתם) — שלכן קיים הפי' „לי לשמי“ גם לאחר שפרשי „תרומה הפרשה“.

וואס גייט פועל'ן על זולתו איז אויך ווען עס האַנדלט זיך וועגן סור מרע, דארף ער עס טאן „לשמה“, ווייל זיין פעולה אויף א צווייטן איז ביי אים אַלעמאַל אַן ענין פון „ועשה טוב“, אַן ענין חיובי וואס דארף זיין „לשמה“; ובפרט נאך אַז מ'זעט אַז ווען עס פעלט באַ אים דער ריינער „לשמה“, עס מישט זיך אַריין אַן אייגענע פני וכיו"ב, דעמאַלט פעלט נישט נאָר אין זיין עבודה, נאָר עס פעלט אויך אין דער פעולה (כדבעי) אויפן צווייטן.

און דעריבער איז אל יטיל אימה על הצבור שלא לשם שמים אויך בנוגע צו א זהירות אין סור מרע וכיו"ב, ווייל ווי-באַלד ס'איז אין דעם אַריינגעמישט אַ הרגש הפכי, וועט זיך דורכדעם נישט אויפטאן דער מכוון כדבעי.

בשעת אַבער ער טוט זיין עבודה „לשמי“ — אפילו ווען דאָס איז בע"כ, פאַרבונדן מיט אַ פעולה של כפי' — מעשין על הצדקה וכיו"ב — איז „שכרו גדול משכר הנותן שנאמר והי' מעשה הצדקה שלום ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אומר ומצדיקי הרבים ככוכבים“⁵², און „גדולה צדקה (כולל גם צדקה זו) שמקרבת את הגאולה“⁵³.

(משיחת ש"פ תרומה תשכ"ה)

אידן, אים מקרב צו זיין צו תורה ומצוות, ער גייט מקיים זיין די מצוה פון הוכח תוכיח את עמיתך⁵⁰, קען ער ביי זיך טראַכטן: בשלמא ווען עס רעדט זיך וועגן זיין אייגענעם קיום התומ"צ איז וויכטיק אַז זיין עבודת ה' זאָל זיין כדבעי „לשמה“; בשעת עס רעדט זיך אַבער וועגן פועל זיין אויף א צווייטן, איז דאָך נוגע בעיקר דער בפועל — אַז יענער זאָל אָנהייבן לייגן תפילין, זיך אָפהאַלטן פון אַן עבירה, וכיו"ב; אַבער דער אופן ווי ער פועלט דאָס אויף יענעם איז לכאורה נישט (אזוי) נוגע. קען זיך אין זיין תוכחה אַריינמישן אַ הרגש היפך פון אהבת ישראל, אַדער עכ"פּ בדקות דער הרגש אַז ער איז דער מוכיח, ער איז שענער פאַרן צווייטן א.י.ו.

ער ווייטט טאַקע אַז דאָס איז א חסרון אין זיין עבודת ה', ער איז נאָך נישט קיין מבורר און ביי אים איז נאָך דאָ אַ הרגש פון ישות — אַבער וואָס האָט עס צו טאָן מיטן צווייטן? קבל האמת ממי שאמר⁵¹, ובפרט בנוגע לסור מרע איז דאָך זיכער נישט נוגע די כוונה, כנ"ל.

אויף דעם איז די הוראה, אַז אַט דער חשבון איז נאָר פאַרן צווייטן — ער דאַרף וועלן אַנטלויפן פון רע אויף וועלכן וועג ס'זאָל נאָר זיין; דער אַבער

(50) קדושים יט, יז.

(51) פיה"מ הקדמה לאבות (העתקת קאפח).

הרמ"א בהקדמתו למחיר יין.

(52) רמב"ם הל' מתע' פ"י ה"ו. מבי"ט, א.

(53) ביב יוד, א.

תרומה ב

[און אפילו תרומת השקלים וואס מ'האט גענוצט אויף קויפן דערמיט די קרבנות ציבורי — איז דאך לויטן פסק הרמב"ם, אז די מצוה פון בנין המקדש איז, אז עס זאל זיין (ניט בלויז) א „בית לה" (נאר אז עס זאל זיין) מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, קומט אויס, אז דער ציווי „ועשו לי מקדש“ נעמט ארום אויך די הכנות וואס פאדערן זיך צוליב עבודת הקרבות, כולל אויך דעם נוצן תרומת השקלים אויף צו קויפן די קרבנות ציבורי] —

האבן דאך אלע דריי תרומות גע-
דארפט שטיין דא בפרטיות ובפירוש?

אפילו מ'זאל וועלן פארענטפערן בנוגע תרומת השקלים, אז וויבאלד זי איז פארט ניט פארבונדן מיט בנין המשכן (בפועל), נאר ס'איז בלויז א הכנה צו דער עבודה במשכן, דערפאר איז ניט דא (אין פ' תרומה) דער ארט אויף צו זאגן די פרטים וועגן דער תרומה — בלייבט אבער שווער בנוגע תרומת האדנים, וואס זיינען א טייל פון בנין המשכן: פארוואס שטייט ניט

א. דער ציווי צו נעמען „תרומה" פון אידן (פאר עבודת המשכן) ווערט איבערגעזעצט דריי מאל אין אנהויב פון אונזער סדרה: „ויקחו לי תרומה", „תקחו את תרומתי", „וזאת התרומה אשר תקחו". זאגן דערויף חז"ל: ג' תרומות נאמרו בפרשה הזאת כו' ויקחו לי תרומה וגו' זו תרומת אדנים, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן.

עס איז אבער דא א חילוק ווי די ג' תרומות שטייען דא: די ערשטע צוויי שטייען בלויז בכלל וברמז (און די פרטים וועגן זיי — שטייען ערשט אין שפעטערדיקע סדרות); אבער תרומת המשכן ווערט דא געזאגט בפרטיות ובאריכות.

דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז אלע ג' תרומות זיינען געווען צוליב עבודת המשכן

(1) כה, ב"ג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"א. הובא בפרשי עה"ת ריש פרשתנו.

(3) תרומת האדנים — כמו שמפורש באלה פקודי' (פרשי ריש פרשתנו. וראה פקודי לה, כה ואילך); תרומת השקלים — תשא שם, יג ואילך (ובפרשי שם, טו).

ואף שלפרשי בפרשתנו (עה"פ), ה"כסף הגמנה כאן הוא המחצית השקל שנתנו עבור תרומת האדנים — הרי לא נמנה כענין (ותרומה) בפ"ע [נוסף לזה, שלא נתפרש (בכפ' פקודי) שכ"א מבן עשרים שנה ומעלה גו' נתן (רק) מחה"ש ושהי' בשביל האדנים], ואדרבה — נזכר כפרס בכללות תרומת המשכן, ואפילו הפרס „וכסף" — כולל ג"כ הכסף שממנו נעשו כלי שרת וכו' (פרשי שם). וראה לקמן ע' 429.

(4) פרשי ריש פרשתנו. תשא ל, טו. שקלים רפ"ד. רמב"ם הל' שקלים רפ"ד.

(5) ריש הל' בית הבחירה. ועד"ז בספר המצות מ"ע כ. וראה בארוכה לקריש ח"א ס"ע 120 ואילך.

(6) פרשתנו שם, ח.

(7) להעיר מפרשי ריש פרשתנו (בנוגע לתרומת המשכן). י"ג דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה, ובאזה"ת פרשתנו (ע' א"שפג. א"ת. א"ת. וראה עד"ז ברע"ב ויש' עה"ת כאן): „לא מנה רק הדברים השייכים למלאכת המשכן ולכלי המשכן, משא"כ שמן למאור ובשמים אינו מכלי המשכן כ"א ע"ד הקרבנות שבמשכן".